

TERRA INCOGNITA

În perioada 3–20 noiembrie a avut loc la Oldenburg (un important centru cultural din nordul Germaniei) cea de a doua ediție a festivalului internațional de teatru și dans PRISMA. Festivalul este organizat în principal de centrul cultural Kulturretage, cu sprijinul autorităților locale ale landului Niedersachsen, al unor instituții culturale regionale și federale și al unor sponsori implicați în viața teatrală. În acest an festivalul a avut ca subtitlu „Terra incognita – teatru & dans din Europa de Est”. Ce înseamnă acest lucru? Organizatorii au plecat de la ideea că Europa de Est este un teritoriu necunoscut pentru civilizatul Vest, un tărâm „exotic” din care informațiile venite prin presa scrisă ori televiziune sunt deformate printr-o filtrare extrem de subiectivă. Deschiderea granițelor a operat, desigur, și în domeniul artelor, astfel că la fiecare festival internațional apar și trupe de teatru din Răsărit. Dar este pentru prima dată când se organizează în Vest un întreg festival (care durează aproape o lună) dedicat în întregime acestor trupe. Estul nu este însă un teritoriu necunoscut numai pentru vestici; el rămâne încă o TERRA INCOGNITA chiar și pentru cei care-l locuiesc. Domnul Honne Dohrmann, coordonator al festivalului, declara revistei „Diabolo” următoarele: „Schimbările survenite în fiecare țară după 1989 s-au desfășurat într-un mod foarte diferit. Contrastele din economie sunt uriașe. Se pot vedea, de exemplu, la Sofia mai multe Mercedesuri decât la Oldenburg. Dar nimeni nu știe deocamdată în ce fel funcționează sistemul. Pe vremuri, în socialismul «real» totul era organizat. Astăzi totul este mult mai deschis spre exterior, mai liberal. Dar pentru aceasta sunt necesare noi structuri, pe care încă nu le cunoaște nimeni. Acesta este motivul pentru care noi am numit festivalul «Terra incognita». Totodată, acum, după căderea cortinei de fier, ne dăm și noi seama cât de puține știm despre viața culturală din Europa de Est. Și s-au schimbat atât de multe acolo! Există trupe vechi care au găsit un drum nou, cum este de exemplu Teatrul Odeon, care are un succes foarte mare. Odeon este, în București și în România, TEATRUL...”.

Având în vedere programul acestui festival și exigența lui calitativă, organizatorii au decis, în urma unei selecții, ca România să fie reprezentată de trupa Teatrului Odeon, cu spectacolul **...au pus cătușe florilor...** de Fernando Arrabal, în regia lui Alexander Hausvater. Este pentru prima oară când acest spectacol, realizat în 1991 și care a însemnat atât de mult pentru viața noastră culturală încât ar fi de-a dreptul indecent să-l mai laud, pleacă din țară pentru a fi prezentat în fața unui public străin.

Aici ar fi multe de comentat: cât de important este ca un spectacol să plece la festivaluri, cât de greu se face acest lucru, cât costă, cum se deplasează un decor complicat etc. În principiu, o participare la un festival internațional nu poate fi decât un câștig pentru artiștii români. Dacă e să ne gândim numai la experiența de viață, la imaginile noi imprimate în banca personală de date, la plusul de libertate interioară dobândit, dar și la conștientizarea faptului că nu suntem singuri pe lume (nu singurii buni sau nu singurii proști, după caz), și deja este foarte mult. Dacă la asta se adaugă și șansa de a participa la festivalul cel mai potrivit spectacolului, atunci câștigul este și mai mare.

...au pus cătușe florilor... a mai avut o dată o asemenea șansă, la puțină vreme după premieră. Era vorba de participarea la Festivalul de la Arradeo, Italia, organizat de centrul cultural Koreja (asemănător ca preocupări lui Kulturretage din Oldenburg). Koreja este o trupă cunoscută românilor prin cele două spectacole pe care le-a prezentat la București (**Woyzeck** și **Trei surori**). I-am văzut atunci (înainte de a-l cunoaște pe Alexander Hausvater), am crezut în modul lor de a gândi și simți teatrul și mi-am dorit să fac un lucru asemănător. După realizarea **Cătușelor**, am luat legătura cu ei, convinsă fiind că avem multe puncte comune și că trebuie să ne întâlnim la festivalul organizat de ei. Din păcate, teatrul a avut o altă opțiune pentru vara respectivă și proiectul a căzut. Când am aflat de invitația la Oldenburg, am simțit că tot ceea ce nu s-a făcut în '92 se poate realiza acum.

De ce aceste amănunte? Pentru că, de fapt, este vorba despre o familie artistică, cu ramuri în toată lumea, creatori care încearcă un alt drum, adecvat timpului în care trăim. E greu să definești această mișcare și nu este meseria mea să teoretizez pe această temă. Tot ce pot spune este că SIMT că acest drum ne duce mai repede și mai eficient spre publicul de astăzi, că el face ridicolă teama pentru „criza” ori „sfârșitul” teatrului etc. În fine, după câteva luni de pregătiri (care au însemnat lupte cu NU-urile tehnice, administrative, financiare), am plecat în turneu. Sigur că drumul a fost o trecere treptată de la realitatea noastră „socialistă” plină de parfum, la realitatea banală a unui capitalism „uniform”. Plictisitoarele autostrăzi germane, lipsite de „neprevăzutul” splendorilor noastre gropi, lasă loc doar din când în când unor case la fel de banale de curate, unor grădini impecabile, enervant deordonate. Nu știu de ce, într-un cadru atât de perfect organizat, în loc să devii un automat, abia te umanizezi. Scăpat de hărțuiala apei care nu curge, a teatrului cu stucaturi dar fără căldură, a meniului zilnic, îți rămâne timp și suflet ca să observi, să primești și să dai cu o generozitate și un firesc reprimat, acasă, de nevoie. Prejudecățile s-au risipit una după alta, germanii s-au dovedit atât de diferiți de naștii din filme, atât de calzi și de prietenoși! Ne-au primit ca pe prietenii lor cei mai buni, au fost mereu cu noi, au fost emoționați, neliniștiți pentru noi. Acolo am văzut că un director de teatru poate aduce vin și cafele la masa unor actori, cu drag și firesc, fără să-și piardă nimic din valoarea sa intelectuală sau din prestația responsabilității de manager. Sigur că ar trebui explicat cum funcționează Kulturretage, cum un grup de oameni de teatru trăiesc acolo cel mai concret și mai nobil înțeles al TRUPEI. Ei sunt actori, teoreticieni, tehnicieni, la nevoie mașiniști sau bucătari, șoferi, administratori și totul într-un chip extrem de profesionist, fără „pionierii” stângace.

Dincolo de organizarea tipic germană, există la baza acestui tip de conviețuire o pasiune extraordinară pentru teatru, o credință reală și nu doar afirmată în valoarea socială a acestei activități. Ne-am integrat imediat acestui mod de a trăi, pentru că el convine spectacolului nostru. De fapt, acolo am văzut în realitate ceea ce Alexander Hausvater, directorul onorific al Odeonului, propunea acum câțiva ani ca mod de organizare și orientare culturală pentru acest teatru. Poate că acum vom avea mai mult curaj ca să ducem la capăt drumul început de el.”

Ar fi multe de povestit despre preparativele în vederea reprezentațiilor, multe incidente legate de lipsa de pregătire a tehnicienilor noștri pentru aparatura modernă și pentru stilul eficient de lucru german. Important mi se pare momentul premergător primului spectacol. După repetiții, după acomodarea rapidă și de lăudat a actorilor cu noul spațiu (în urma unei idei extrem de interesante a lui Florin Zamfirescu), a venit ora de început a spectacolului. În cabină nu mai era doar emoția firească, ci se instalase, pur și simplu, **frica**. Îmi pare rău că nu au fost filmate atunci chipurile actorilor, privirea lor îngrozită, teama de necunoscut. Am fost fericită când mi-am văzut colegii așa (deși, privită din afară, arătam, probabil, la fel), deoarece știam că pentru spectacolul nostru este cel mai incitant sentiment, cel mai adecvat atmosferei pe care trebuia s-o creăm. Am mai fost fericită și pentru că regăsisem starea de la premiera bucureșteană și îmi reconfirmam credința că acest spectacol nu poate muri, că el este în fiecare seară un început, dar niciodată un sfârșit. Tina (prietena noastră germană, care ne-a „dădăcit“ în timpul șederii acolo) venea din când în când cu vești despre public. Începuseră să vină, din ce în ce mai mulți, deși inițial se cumpăraseră doar 50 de bilete. Dar germanii vin direct la casă în seara cu pricina, așa că nu știi exact câți vor fi decât cu câteva minute înainte. Noi am aflat în clipa în care Tina ne-a spus: e plin, le putem da drumul în sală? Am ieșit prima în fața lor și am văzut chipuri civilizate, oameni tineri, priviri curioase, dornice să vadă ce sunt aceia românii și cum ce fac ei. Era atât: o curiozitate politicoasă, dublată de interes pentru teatru în general.

Cum s-a jucat spectacolul e greu de povestit. A fost pe viață și pe moarte; și nu fac afirmații gratuite. Am văzut ochii spectatorilor și am simțit că ne înțeleg, că nu mai există nici o barieră între noi. A doua seară au venit de două ori mai mulți. Între timp, presa orală înconjurase orașul. Seara, Tina a venit în cabină, îngrozită, și ne-a spus: „Vin într-unul! Aduceți perne, scaune, nu mai avem locurile!”

Ce-ar mai fi de spus? Complimentele de la sfârșit (singure, nu de circumstanță), strângerile de mâini, îmbrățișările, privirile calde, toată revărsarea de afecțiune asupra noastră au fost un fel de răsplată pentru minutele de groază de la început. Dar mai importantă rămâne experiența, ceea ce am trăit acolo, spectacolul propriu-zis. La capitulul laude aș prefera să citez din cronică d-lui Andrei Băleanu,

transmisă la Deutsche Welle în 16.11.94: „Firește că, după decenii de izolare, în Germania, ca și în întreaga lume occidentală, sunt așteptate cu un deosebit interes din fostul «lagăr socialist» piese și creații scenice izvorâte dintr-o experiență de viață specifică: **...au pus cătușe florilor...** e unul din spectacolele românești – încă puține – care răspund convingător, cu forță artistică, acestei exigențe, și așa a și fost recepționat la Oldenburg. Însă «convingător» nu e cuvântul potrivit. Trebuie să spun «cutremurător»... Regizor român stabilit în Canada, Alexander Hausvater a făcut din acest zguduitor document uman o pagină de artă autentică și de realism necruțător... Cei 14 actori își interpretează rolurile cu o dăruire fără margini, într-o tensiune demențială, ca pe un sălbatic ritual al durerii, care pune în joc propria lor credință și demnitate... Succesul de la Oldenburg constituie o primă confirmare internațională a performanței realizate de această echipă actricească... Am fost consternat să citesc în ancheta unei reviste bucureștene răspunsul unui mic tiran administrativ, care înscrisa **...au pus cătușe florilor...** pe lista pretinzelor nereușite ale teatrului și-l califică drept un «spectacol

lubric». Cine asistă la această suită de tablouri ale infernului și le poate privi cu ochi lascivi are, fără îndoială, o mentalitate pervertită. În scena finală, femeia căreia i-a fost executat soțul în închisoare își toarnă pe trupul gol un șiroi de sânge și rămâne împietrită, ca o metaforă vie... Publicul este evacuat în mare grabă, înainte de a fi avut vreme

Dragoș Pâslaru și Marius Stănescu în **...au pus cătușe florilor...** de Fernando Arrabal la Teatrul Odeon (regia: Alexander Hausvater)

să-i aplaude pe actori. Dar nu puțini au părăsit sala cu lacrimi în ochi, după cum au remarcat – ei înșiși puternic impresionați – organizatorii festivalului”.

Ar mai fi de adăugat doar că tot acolo, la Oldenburg, s-au discutat amănunțele unei noi invitații pentru Teatrul Odeon, de data aceasta cu spectacolul **La țigănci** în regia aceluiași Alexander Hausvater. Florin Zamfirescu, prietenul și purtătorul de cuvânt (și de suflet) al lui Alexander, a acceptat invitația, urmând ca forurile dirigitoare (oriunde s-ar afla ele) să-și dea acordul pentru această recidivă. În ceea ce mă privește, sunt gata oricând pentru o nouă luptă cu NU-urile cunoscute și necunoscute care ne așteaptă.

ANGELA IOAN